

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਉਤੇ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਅਗਵਾਈ ਅਥਵਾ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਾਮਨ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ।

ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ*

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਅਤੇ ਯੁੱਗਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਾਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਸੰਸਾਰੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜਿਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਉਹ ਇਸ ਕਲਯੁੱਗ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਮੇਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਰੋਈ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਕੁਲ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਜੋੜੀ ਰਖਣਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਪਿਛਲੇ ਯੁੱਗਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰ-ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ । ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵ-ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਸਹਿ ਰਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਜਣਾ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਗਵਾਈ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਹੱਥ ਸੌਂਪੀ ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਹੱਥ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਛੇਵੀਂ ਜੋਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ । ਗੁਰੂ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਚ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਮੌਕਾ ਆ ਬਹੁੜਿਆ ਜਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਸੰਨ ੧੬੦੮ ਦੀ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬਖਸ਼ੀ ਗਈ ਸੋਝੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਉੱਚਾ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਕਰਮਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਹੱਥੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਸਿੰਘਾਸਣ ਉੱਤੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਤਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਕਾਲ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਸੱਤਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਥਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਸਿੰਘਾਸਣ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੁਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪਰਮ ਸੱਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ । ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਥ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇ

* ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਐਡਵਾਂਸ ਸਿੱਖ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਯਾਨੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਦੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ, ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ, ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਸੰਕਲਪਿਕ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾਈ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਇਕੋ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਸਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਚਾਰ ਹੋਰ ਤਖਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਦੇੜ ਵੀ ਜੋੜੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾਈ ਜਲੋਅ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਏ। ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਵ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਜ਼ਾਮਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਉਭਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰਾਹੀਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਚੁਕੰਨੇ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਵਾਂਗ ਪੰਥਕ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਵੇ ਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਰਦੀ ਪੰਥਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮੂਲ ਫੁਹਾਰਾ ਰੂਪੀ ਸ੍ਰੋਤ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਥ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਵ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ "ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲ ਬਾਲਿਆਂ" ਲਈ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਕੇ ਰਖੱਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਫਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਨੈਤਿਕਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰਖੱਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਜਾਂ ਝੂਠ ਦੇ ਰਾਹ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਅਸਿੱਖੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਰੂਹ ਅਤੇ ਕਾਇਆਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੁਝਾਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਪ ਵੱਲ ਤੋਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਵਲ ਲਿਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਰੀਰ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਾਹੇ ਪਾਈ ਰਖੱਣ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਥੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਥੇ ਖਾਲਸਈ ਜੁਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਟੋਹ ਵੀ ਰਖੱਣੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਵ ਕਰਦੀ ਸਰਵਉਚ ਆਗੂ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹਰ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚਰਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖੱਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ,

ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਤਮਕ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹਨਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇ ਵਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਦੇ ਗਲ ਸੱਤਾ ਸਮੇਤ ਹਰ ਮਨੁੱਖੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਚ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਆਗੂ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਦਿ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਤਵ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਮੂਹ ਇਸ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਅਥਵਾ ਜ਼ਿੰਮੇ ਵਾਰ ਲੋਕ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਧਰਮ/ਪੰਥ ਦੀ ਚਰਚ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਗੁਰੂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਸੱਤਾ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਮਿਕ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿਤਾ ਰੂਪੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਾਂਗ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੱਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਚੱਲ ਰਹੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਮਰਜ਼ੀ ਅਥਵਾ ਸਾਂਝੀ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਪੱਧਰਾਂ ਉਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਥਵਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਾਂਗੇ। ਦੂਸਰਾ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਇਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਵੱਸੇ "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ" ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸੱਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਪੰਥਕ ਸਿੰਘਾਸਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥਕ ਵਾਰਿਸਾਂ ਹੱਥ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਗਲੇਰੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਮੁੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਧਰਾਤਲ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰੂਪਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਲੇਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕੁਝ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਆ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕਿਰਿਆ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਖੈਲ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਉਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਥਵਾ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਬੀਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਕਸ਼ ਅਥਵਾ ਛਾਪ ਛੱਡ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਇਕ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਮਨੁੱਖਤਾ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਵਲ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਚਿਹਰਾ ਮੌਹਰਾ ਆਦਿ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਚਰਚਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ

ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਵਉਚਤਾ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਚਾਈ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਥਿਤੀਆਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਚਰਚ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਆਗੂਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਅਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿੱਭਾ ਸਕੇ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਸੂਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਤੱਥ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਥਵਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸਰਵਉਚ ਅਥਾਰਿਟੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੁਹਾਰ ਲਈ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਮਾਜ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਦਿ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ, ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਿੱਖ ਸੱਤਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ "ਰਾਜਗੁਰੂ" ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਉਜੱਵਲ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਥਾਇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਪੰਥਕ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਨਵਾਂ ਏਜੰਡਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੋਂ ਸਮੂਹ ਤੱਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਮੁੱਖੀ ਏਜੰਡਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

"ਮੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ" ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ "ਪੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ" ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੋੜ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਮਹਿਜ਼ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬਲਵਾਨ, ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਸਿੱਖ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਰਾਜਸੀ ਅਕਾਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ, ਜੋ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪਕੜੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਜ਼ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋੜਵਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਤਾਜ ਯਾਨੀ ਸੱਤਾ ਖੋਹਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਥਵਾ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਮਾਲਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਪਹਿਨ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੀਰ ਅਤੇ ਮੀਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਪੀਰ ਬਣ ਕੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਮੀਰ-ਪੀਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਚਲੱਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁਗਲ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਟਕਰਾਉ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਈ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਉਚਾਰੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ "ਪੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ" ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਰਮਜ਼ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹੜੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਲੋੜਾਂ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰਖਵਾਲੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਚੋਂ "ਪੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ" ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵਿਚਲੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਖੋਟ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ-ਵਿਗਾੜ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੰਜਗ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕਾਰਨਾਂ ਅਥਵਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤਰ ਜੰਗ-ਯੁੱਧ, ਰਣਨੀਤੀ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਥਵਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਧੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਨੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ "ਬੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ" ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਉਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਯੋਗਦਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ, "ਤੁਜ਼ਕ ਏ ਜਹਾਂਗੀਰੀ" ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਹਿੰਦੂਆ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲੈ ਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਭਾਰੂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਅਥਵਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਵੀ ਉਤਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ "ਹਰਿਮੰਦਰ" ਤੇ ਗੁਰੂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਖਤਰਿਆਂ, ਮੀਣੀਆਂ, ਮਸੰਦਾਂ, ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਧੀਰਮੱਲੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਖੋਟ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਵੀ ਉਤਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਮੁਗਲ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸੀ ਹੋਈ 'ਹਉ' ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਜਿਸ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅੰਦਰਲਾ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਚੰਡਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਾਹਰੀ ਵਿਰੋਧ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸ਼ਰੀਕਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਥਵਾ ਉਲਟ ਜਾਤੀ ਡੇਰੇਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਜਾਂ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਜੋ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਸੰਗ-ਵਿਗਾੜ ਰੁਝਾਨ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਡੇਰੇਦਾਰੀਆਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮੂਲ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੁਗਤਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸਾਥ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਲਟ ਡੇਰੇਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ-ਵਿਗਾੜ ਯਤਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਭਾਵੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ "ਪੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ" ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਾਹਰਾ ਬੋਲਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੀਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੀਰੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਹੀ ਬਣ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰੋਤ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਪੀਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿਭਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ

ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਜਾਂ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਤੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੀਰੀ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ "ਪੀਰੀ" ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ "ਪੀਰੀ" ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਕਰਮ ਵਜੋਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਆਇਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੈਰ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਾਂ ਮੰਨਣ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਉਣੇ ਹਨ।

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਵਾਲੀ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮੀਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਕੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੂਹ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸੱਚ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਅਤੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਦਾ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਡਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਏਜੰਡਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਲਈ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਚੂੰਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਧੇ-ਅਸਿੱਧੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠਲੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਹਿਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆ, ਉੱਚ ਵਿਦਿਆ, ਆਰਥਿਕਤਾ, ਖੇਡਾਂ, ਮੀਡੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟਤਾ, ਨੌਜੁਆਨਾਂ, ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ, ਧਰਮ ਆਚਾਰੀਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ, ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਰਤਾਰੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ-ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਸਲੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ਵ ਰੁਝਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸੱਤਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਖੁਦ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ।

ਕਈ ਵਾਰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੀ ਇਤਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਤੱਕ ਵੇਖਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ, ਧੜੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਜਾਂ ਧੜੇ ਦੇ ਜਾਤੀ-ਜਮਾਤੀ ਹਿੱਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਜੱਵਲ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਹੋਏ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸਥਾਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸਵੈਨਿਰਭਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦਾਨਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਈ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਖਾਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬੜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਜਾ ਕਿਰਿਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ "ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੰਥਨ" ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਖੁਦ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਖੁਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਲਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਉਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖਾਲਸਾ ਸਖਸੀਅਤਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਦੇਣਗੇ, ਜੋ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸੰਸਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਉਜੱਵਲ ਭਵਿੱਖ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।